

KATEDRA (24) *sb f*

k- (23), c- (1); -t- (16), -th- (8).

Oba a jasne; -e- (5) Mącz, BiałKat (4), -é- (1) PudłFr.

sg *N* katedra (2). ◊ *G* katedry (6). ◊ *D* katedrze (2). ◊ *A* katedrę (4). ◊ *L* katedrze (3). ◊ *pl N* katedry (1). ◊ *A* katedry (1). ◊ *L* katedrach (5); -ach (4), -(a)ch (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. *Podwyższone miejsce, z którego wygłaszano mowy do ludu, także wykłady naukowe; często kazalnica kościelna; concio, suggestus Calep; cathedra Cn [cathedra – kazalnica, stolec kaznodziejski Mącz 41b; – kazalnica Calep] (13) : bo ón częfto w drodze/ Gdy idzie ná kátedrę powiádać o Bodze. PudłFr 77; Ze VKrolewny Iey M Luterskie kazanie y Saskie Ceremonie bywaią tak naszę Xięzą boli Zena Katedrach oto narzekaią y Krola priuati^m proszą ActReg 169; Calep 1027b; WujNT 443.*

Zwrot: »na katedrze wykládać« (1): ten [tekst] wízytcy káznodzieie ná káthedrách wykládáli WujNT przedm 9.

Zestawienie: »katedra Mojżeszowa« = miejsce w Jeruzalem, z którego uczeni żydowscy nauczali i czytali pisma Mojżesza (1): do Hieruzálem przyiecháli [...] gdzie byli Doktorowie zakonni/ y w piśmie wčeni/ ná Káthedrze Moizéfzowej/ z których rozumieć lepiej y náuczyć fię dofskonáley mogli/ tego co oná gwiazdá vkazowála. SkarŻyw 27.

Szereg: »katedra, (albo) kazalnica« [szyk 1 : 1] (2): Mącz 358d; Concio – Kazalnica, katedra z ktorej rzecz czynimij. Zgromadzenie iudu [!]. Mowa do loudzi [!]. Calep 232b.

Przen: Nauczanie wiary (5) : Gdy ná cię Dawid mocno woła/ ábyś fie nie wdawał w ráde złościwych/ á ftrzegł fie Káthedry fáłeczney/ tylko iedno ábyś zówždy woła Páná fwego ná pieczy á ná pilności miał. RejPos 205.

Zwrot: »z katedry uczyć« (2): O bífkvpie tego kościoła Rzymfkiego tak rozvniem/ y tak trzymam/ iefli í katedry Moizéfzowej/ a zewangeliei fwiętei včy SeklWyzn c2v, c3.

Zestawienie: »katedra Mojżeszowa« = powaga, ważność wykładu tych, którzy nauczają wiary (4): Ale iefli nie fkatedry Moizéfzowej včzą/ to iefł/ nie wedle píma fwiętego y Ewangeliei fwiętei/ albo na czo przymufzaią SeklWyzn c3, c2v; RejPos 318v; LatHar 120.

2. *Wysokie stanowisko, godność, wywyższenie, dostojęństwo kościelne [stolica, krzesło (o królewskim mówiąc) – cathedra Cn] (10) : A thu obacz iákie to stolicy/ á iákie to máyefaty/ á iákie to kátedry poruczać im raczył. RejPos 319, 318v marg.*

Zwrot: »na katedrę wstępować« (1): Iuż po innych [apostołach] nie ná Apóftolfką/ ále ná Bífkupią káthedrę wftępowano. SkarKaz 607a.

Wyrażenie: »katedra kościelna« (1): że [...] w Kościele Rzymfkim bywały wielkie niezgody miedzy Doktormi/ nietylko w Kościelech/ ále y ná Kátedrách kościelnych. WujJudConf 127v.

a. *O papiestwie, stolicy apostolskiej (6) : Tákże y ón Doktor Optatus iednę Kátedrę opowiádaiać być piérwřzą/ ná któręý siedział Piotr Apóftól [...]: Odfzczępieniec iefł od wiary Chryftufowęy: który przeciwko tey kátedrze infzą buduię. BiałKat 123v, 123v; (marg) Rzym y páńftwa iego w wierze ftále y przeto befsieczne. (–) á przećie iż fyn Boży ofóbliwie obrał to mieyfce Kátedrze fwoiey/ záczym nigdy wiary Pánu fwe^{mv} nie odmieniála PowodPr 31.*

Wyrażenia: »katedra Piotrowa« = *papiestwo św. Piotra (1)*: Liczcie powiada kápłany wáfzê od káted: Piotrowéy: á w porządku ónym ónych ś. Biskupów/ który po którym wstępował ná vrząd *BiałKat* 123v.

»katedra rzymska« (1): Pátryárchowie ábo Biskupi [...] poczęli fię nád Kátedrę Rzymfką mátkę fwą wyońić *PowodPr* 32.

3. Główny kościół z siedzibą biskupa w stolicy diecezji; aedes primaria episcopos, templum cathedrale
Cn (1): To zmowił á część íale tey ná ktorey oni z fwyimi przyiaćielmi ítali/ pod nimi fię zápádlá [...]: á druga część gdzie Arcybiskup z fwyimi íedział/ całą zoftálá. Y ták z íromotą odefzli/ a w pokoiu kościół zoftał. Y po inych Káthedrách tákże nieczjści klerjkowie wyrzuceni íą *SkarŻyw* 511.

Synonimy: **1.** *ambona, kazalnica, kazatelnica, pulpit*, »stolec kaznodziejski«; **3.** *tum*.

AL